

Janja Sekula

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb

Domagoj Štefančić

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb

42. GRANIČNI BATALJUN JNA I SRPSKI POBUNJENICI U OPĆINI PODRAVSKA SLATINA DO RUJNA 1991.

UDK 355.313(497.5)“1991”

DOI 10.22586/ss.24.1.9

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 12. 2. 2024.

U radu je na primjeru podravskoslatinske općine prikazano kako je na jednoj lokalnoj razini u praksi funkcionirala suradnja pobunjenih Srba i snaga JNA, najprije u razdoblju srpske pobune, a zatim i otvorenoga rata. Rad prikazuje niz konkretnih primjera i ukazuje na kompleksnost navedenih odnosa, koji su u pojedinim momentima ovisili i o samim oficirima JNA, odnosno njihovoj manjoj ili većoj angažiranosti na velikosrpskim planovima. Međutim, u konačnici je prevladao zajednički cilj, koji je i u planovima JNA u međuvremenu evoluirao od „borbe za očuvanje Jugoslavije“ do „borbe za proširenu Srbiju“. Postrojbe 42. graničnog bataljuna iz Virovitice podržale su srpsku pobunu, a potom i agresiju, koja je na ovom području eskalirala početkom kolovoza 1991. godine. U konačnici, unatoč potpori JNA, pobunjeni slatinski Srbi nisu uspjeli ovladati prometnicom od strateškog značaja za Republiku Hrvatsku – Podravskom magistralom, već su lokalne hrvatske snage ovladale tamošnjim vojnim objektima, što je uvelike promijenilo odnos snaga na sjeveroistočnom dijelu zapadnoslavenskog bojišta.

Gljučne riječi: Jugoslavenska narodna armija, 42. granični bataljun, Podravska Slatina, hrvatska policija, srpska agresija, vojni objekti

Politička situacija i pogoršanje međunacionalnih odnosa nakon višestranačkih izbora

Općina Podravska Slatina jedna je od općina na području zapadne Slavonije koje su bile jezgrom srpske pobune na tome području. Udio srpskog stanovništva u općini Podravska Slatina iznosio je 35,9 %, te je ona nakon pakračke imala najveći broj Srba, a u stopu su je pratile općine Daruvar (33,4 %) i Grubišno Polje (31,9 %). U navedenim općinama, kao i susjednim općinama Virovitica (15,58 %) i Slavonska Požega (13,60 %) te obližnjim općinama Novska (21,8 %) i Nova Gradiška (20,69 %), udio stanovnika srpske nacionalnosti znatno je prelazio njegov udio u ukupnom stanovništvu tadašnje SR Hrvatske (11,5 %).¹

Na prvim demokratskim izborima u proljeće 1990. u općini je pobijedio Savez komunista Hrvatske – Stranka demokratskih promjena (SKH-SDP), koji je osvojio 50 od ukupno 90 odborničkih mjesta. Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) osvojila je 29 mjesta, Socijalistički savez – Savez socijalista (SS) četiri, a sedam mjesta nezavisni kandidati.² Na mjesto predsjednika Skupštine općine Podravska Slatina izabran je član SKH-SDP-a Rade Gajić, a na mjesto potpredsjednika Zlatko Milošević iz HDZ-a.³ Izvršno vijeće SO Podravska Slatina izabrano je tek sredinom prosinca 1990. godine. Predsjednikom Izvršnog vijeća imenovan je Ivan Rastija, a među 10 članova bili su i mnogi pojedinci koji će kasnije obnašati važne pozicije u strukturama pobunjenih Srba. Jedan od njih bio je Mirko Bukva, koji je nakon osnivanja Narodne skupštine SAO Zapadne Slavonije krajem 1991. imenovan na mjesto njezina sekretara, zatim Nikola Dopuđa (jedan od članova Vlade SAO Zapadne Slavonije krajem 1991. godine) i Ilija Sašić, koji je u kolovozu 1990. imenovan predsjednikom Regionalnog odbora SDS-a za Slavoniju i Baranju. Veljko Vukelić, kasniji predsjednik Narodne skupštine SAO Zapadne Slavonije, u podravskoslatinskoj općini obnašao je dužnost općinskog sekretara za narodnu obranu. On je do tada bio sekretar Općinskog komiteta SKH.⁴

Ubrzo nakon višestranačkih izbora pokazalo se da pobuna dijela srpskog stanovništva neće zaobići niti ovaj dio Republike Hrvatske. Osnivanje

¹ Republika Hrvatska, Republički zavod za statistiku, *Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava: 31. ožujak 1991. Stanovništvo prema narodnosti po naseljima* (Zagreb, 1992), 52-53, 68-69, 98-99, 134-135, 138-139, 152-153, 156-157, 162-163 i 196-197.

² Miljenko Brekalo, *Slatinska kronika Domovinskog rata* (Osijek: Svjetla grada; Matica hrvatska, Ogranak u Osijeku; Matica hrvatska, Ogranak u Slatini, 2017), 178.

³ Domagoj Knežević, *Hrvatska demokratska zajednica od osnivanja do raskida s Jugoslavijom* (Zagreb, 2015), 169-170.

⁴ Janja Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz. Zapadna Slavonija 1990.-1991.* (Zagreb: Alfa; Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2022), 63.

Srpske demokratske stranke (SDS) na zapadnoslavonskom području krenulo je u mjesecima nakon višestranačkih izbora i promjene političke vlasti i društvenog sustava u Republici Hrvatskoj. Organizirani srpski pobunjenički pokret u zapadnoj Slavoniji započinje osnivanjem SDS-a na tome području; naime, stranka je predstavljala jednu od okosnica srpske pobune i projekta stvaranja srpske paradržave u Hrvatskoj. Organizacija stranačke mreže SDS-a na području zapadne Slavonije započela je u kasno proljeće i ljeto 1990. godine. Ogranak SDS-a za općinu Podravska Slatina osnovan je 9. lipnja 1990. Predsjednikom je imenovan Milutin Karadžić, a članovi ogranka bili su Nikola Dopuđa, Ilija Sašić, Vladimir Šimpraga, Jovan Bojčić, Momčilo Subotić, Mirko Vujanić i Ratko Vukelić.⁵ Prema iskazu tadašnjeg načelnika policijske postaje u Podravskoj Slatini Đure Matovine, nizom provokacija u organizaciji Inicijativnog odbora SDS-a, i prije njegova osnivanja, na području općine došlo je do zaoštavanja međunacionalnih odnosa. Jedan od izraza tog pogoršanja bili su parole i grafiti poput „Ubićemo Tuđmana“, „Srbija je odavde do Karlovca“, „Srbija sve do Une“ te četiri ćirilična slova „S“ i natpis „Vuk Drašković“ koji su se pojavili na pročeljima kuća i zgrada u Podravskoj Slatini i okolici. Međunacionalnim tenzijama je pogodovao i govor predsjednika SDS-a Jovana Raškovića na osnivačkom skupu podravskoslatinskog SDS-a s nacionalističkim porukama, poput konstatacije da Srbima nema života u „Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, da je na sceni ponovo ustaška vlast“, a govor je završio riječima „Braćo Srbi, vidimo se u Krajini“. Na skupu osnivanja SDS-a nošene su i kape s kokardama, zastave Srbije i slike Slobodana Miloševića.⁶

Nakon oružane pobune srpskog stanovništva na području sjeverne Dalmacije i Like (poznatih pod nazivom „balvan revolucija“) u kojoj je sudjelovao i dio policajaca srpske nacionalnosti, hrvatske vlasti bile su svjesne da dio policijskih postaja nije pod njihovom kontrolom. MUP RH donio je stoga krajem rujna 1990. odluku da se iz svih policijskih postaja povuče 60 % naoružanja pričuvnog sastava policije, koje je bilo potrebno i za naoružavanje novoustrojenih specijalnih jedinica policije. Provedba navedene odluke izazvala je incidente u nizu mjesta u Hrvatskoj, posebice na Banovini, te na području sjeverne Dalmacije i Like i u zapadnoj Slavoniji.⁷ Prosvjedi su organizirani i u Podravskoj Slatini, iz koje je sukladno navedenoj zapovijedi naoružanje pričuvnog sastava policije u tajnosti izmješteno nekoliko dana ranije.⁸ Naime, pred zgradom policije okupilo se 2. listopada 1990. oko tisuću građana

⁵ Brekalo, *Slatinska kronika Domovinskog rata*, 109.

⁶ Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz*, 69.

⁷ Janja Sekula Gibać i Ilija Vučur, „Služba unutarnjih poslova i policajci srpske nacionalnosti na pobunom zahvaćenom području u sjevernoj Dalmaciji, Lici i na Banovini 1990. godine“, *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 21/2 (2018), 26-35.

⁸ Brekalo, *Slatinska kronika Domovinskog rata*, 228.

srpske nacionalnosti, nakon čega su na prosvjed stigli čelnici podravskoslatinskog SDS-a i čelnici Regionalnog odbora SDS-a za Slavoniju i Baranju, a načelnik podravskoslatinske policije pozvao je zatim i predsjednika općinske skupštine Radu Gajića. Okupljeni članovi SDS-a i predsjednik općinske skupštine Rade Gajić zatražili su od načelnika policije da im dozvoli ulazak u zgradu radi razgovora i iznošenja zahtjeva prosvjednika. Iako su prosvjednici pokušali nasilno ući u zgradu policijske postaje, policajci su ih uspjeli spriječiti. Osim Hrvata, policijsku postaju branilo je i nekoliko policajaca srpske nacionalnosti. Prosvjednici su ispred zgrade policije pucali iz vatrenog oružja i izvikivali parole „Ovo je Jugoslavija!“, „Nećemo redarstvenike!“ i sl.⁹

Postrojbe JNA u slatinskoj općini – 42. granični bataljun Virovitica

Općina Podravska Slatina nalazila se na krajnjem istočnom dijelu 5. vojne oblasti Jugoslavenske narodne armije (JNA) sa sjedištem u Zagrebu, u nadležnosti njezina 32. varaždinskog korpusa, na granici s 1. vojnom oblasti JNA sa sjedištem u Beogradu i postrojbama njezinog 17. tuzlanskog korpusa JNA. Jedna od postrojbi Tuzlanskog korpusa bila je i 12. proleterska mehanizirana brigada iz Osijeka, koja je dio svojih snaga imala u Našicama i Vukovaru. U sastavu Varaždinskog korpusa bio je i 42. granični bataljun iz Virovitice, kojim je do 25. srpnja 1991. zapovijedao major Radivoje Vučković, a potom major Radojica Mišić, dotadašnji referent u odjeljenju za operativno-nastavne poslove štaba Komande korpusa, nadležan za granične postrojbe.¹⁰ Postrojbe 42. graničnog bataljuna bile su razmještene u đurđevačkoj, virovičkoj i podravskoslatinskoj općini, nadzirući sa svojih sedam karaula ukupno 112 kilometara državne granice. Bataljun se sastojao od komande, voda za intervenciju, pozadinskog voda, odjeljenja veze, nastavne čete (dva voda) i dviju graničnih četa; ukupno 11 oficira, 16 podoficira i 360 vojnika.¹¹ Postrojba je ostvarivala pozadinsko osiguranje (tehnička služba, intendantska služba, sanitet, itd.) preko 288. mješovite protuoklopne artiljerijske brigade sa sjedištem u Virovitici, postrojbe izravno podređene Komandi 5. vojne oblasti, kojom je od 17. srpnja 1991. zapovijedao potpukovnik Tomislav Mitić.¹²

⁹ Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz*, 116.

¹⁰ Radivoje (Trifun) Vučković, 1951., Budimci, Osijek, HR-HMDCDR-153, kut. OB Tr-Vuč, identifikacijski list/podaci; Radojica (Vojislava) Mišić, 1945., Špaj, Bela Palanka, Srbija, upitnik - major Radojica Mišić; kut. personalni podaci Mir-Muz, Naredba, komandant 32. korpusa, br. 13-106, 25. 7. 1991; kut. 1, Referat - kratki prikaz lične karte 32. korpusa, 18. 3. 1991; Ivan Mihanović, *Obrana Osijeka 1991. godine* (Zagreb, 2020), 52.

¹¹ HR-HMDCDR-153, kut. 4, Referat, vojna tajna - strogo povjerljivo, studeni 1989; Zaključci iz kontraobavještajne procjene; Referisanje, 42. granični bataljun, 11. 9. 1990.

¹² HR-HMDCDR-153, kut. JNA 124-1, Popis komandira karaula, bez broja i datuma; kut. Komanda 32. korpusa pošta-1990., Referisanje, Komanda 42. graničnog odsjeka, pov. br. 5-1,

Na području podravskoslatinske općine graničari JNA nalazili su se u gradskoj vojarni i dvjema graničnim karaulama uz rijeku Dravu – karauli broj 1 „Lazo Tihomirović-Baja“ u Noskovicima i karauli broj 2 „Nikola Miljanović“ u Kapincima, objema u sastavu 1. granične čete. U vojarni se nalazio vod za intervenciju kojim je od 13. kolovoza 1990. zapovijedao stariji vodnik Slobodan Radmilović, dok je poručnik Petar Babić od 1. rujna 1990. bio komandir 1. streljačkog voda u četi za obuku graničara, ujedno i zamjenik komandira čete.¹³ Rukovatelj ratnih rezervi i komandir trenažnog odjeljenja u graničnom bataljunu bio je od 18. lipnja 1990. do 10. kolovoza 1991. zastavnik Milan Nikolovski.¹⁴ U slatinskoj vojarni bilo je uskladišteno, pored dijela naoružanja graničnog bataljuna, i naoružanje Teritorijalne obrane (TO) Podravska Slatina.¹⁵

Oružane snage pobunjenih Srba

Na području zapadne Slavonije su opsežnije i složenije pripreme za rat, u smislu organizirane akcije izvlačenja oružja JNA i njegove podjele pobunjenim Srbima, započele usporedo sa sukobom hrvatske policije i odmetnutih policajaca srpske nacionalnosti u Pakracu početkom ožujka 1991. te su se intenzivirale početkom srpnja 1991. i dovele do formiranja srpskih paravojnih formacija. Pobunjeni Srbi na podravskoslatinskom području naoružani su tijekom prve polovine 1991. uglavnom iz vojarne „Jovan Ivo Marinković“ u Našicama i u manjoj mjeri iz vojarne u Podravskoj Slatini. Oružje iz ovih dviju vojarni najviše je odvoženo u lager Sekulinci, u blizini Voćina. Akciju izvlačenja oružja i njegove dostave pobunjenim Srbima vodilo je nekoliko oficira iz navedenih vojarni. Komandant našičke vojarne kapetan Ranko Dragojević bio je komandant jedne od većih postrojbi 12. proleterske motorizirane brigade.¹⁶ Prema svjedočenju zapovjednika policije u Podravskoj Slatini, u lipnju 1991. slatinska policija je po dobivenom nalogu otpratila više od 40 kamio-

---

27. 3. 1990; rasuto gradivo, formacijska knjiga 288. mpoabr.

¹³ HR-HMCDR-153, kut. 3, Prijedlog, Komanda 42. granični bataljun, pov. br. 499-240, 11. 8. 1991; Prijedlog, Komanda 42. granični bataljun, pov. br. 499-243, 12. 8. 1991; Naredba, Komandant 32. korpus, br. 12-8, 13. 8. 1991; kut. 4, Petar (Nikola) Babić, 1958., Karadordevo Gradinsko, Virovitica, Hrvatska, personalni list; kut. personalni podaci Pi-Rad, Slobodan (Petar) Radmilović, 1961., Macute, Podravska Slatina; kut. JNA 124-5, 42. granični bataljun, popis starješina po postrojbama, bez broja i datuma.

¹⁴ HR-HMDCDR-153, kut. 4, personalni list - Milan Nikolovski, Milan (Josif) Nikolovski, 1949., Negotin, Srbija.

¹⁵ Dražen Najman, Ivan Posilović i Marija Dujić, *Blokade i osvajanja vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj 1991.* (Zagreb: Udruga dragovoljaca Narodne zaštite Domovinskog rata, 2004), 373-374.

¹⁶ Brekalo, *Slatinska kronika Domovinskog rata*, 235-236.

na natovarenih naoružanjem od vojarne u Našicama do Mikleuša, odakle je konvoj vozila bez pratnje otišao prema Voćinu.¹⁷

Od travnja 1991. slatinski Srbi iz vojnog rezervnog sastava obučavani su i naoružavani u slatinskoj i našičkoj vojarni.¹⁸ Predsjednik RH Franjo Tuđman u svom je nastupu na sjednici Predsjedništva SFRJ održanoj 22. srpnja 1991. upozorio da „ima niz dokaza o pojedinim časnicima koji se izravno povezuju sa tim pobunjenicima i koji ih snabdevaju oružjem. O tome ćemo izdati čitavu dokumentaciju (...)“ te je zatim, navodeći primjere oficira JNA u čitavoj Hrvatskoj koji su surađivali s pobunjenim Srbima ili ih naoružavali, na području Podravske Slatine naveo komandanta interventnog voda 42. graničnog bataljuna starijeg vodnika Slobodana Radmilovića iz podravskoslatinske vojarne.¹⁹

U Požegi je na čelu izvlačenja naoružanja pobunjenim Srbima bio komandant 40. partizanske divizije Banjalučkog korpusa potpukovnik Dobrivoje Stevanović. Tijekom srpnja 1991. potpukovnik Stevanović odvezao je „Srbima u planinu“ 10 kamiona oružja i streljiva iz 243. automobilskog nastavnog centra za obuku vojnika-vozača nebojnih motornih vozila u Požegi, što daje prostora pretpostavci da su tim naoružanjem bili opremljeni i slatinski Srbi na Papuku.²⁰

O naoružavanju pobunjenih Srba na tome području svjedoče i saznanja hrvatskih sigurnosnih službi iz toga razdoblja. Primjerice, prema dojavama hrvatske policije, 3. kolovoza 1991. kolona vojnih vozila koja je otišla na Zvečevo vratila se u Našice preko Voćina, Mikleuša i Orahovice. Sutradan je iz Podravske Slatine u poslijepodnevnom satima otišlo 20 vojnih transportera prema Papuku. Većina vozila se razmjestila na Zvečevu i Đedovici iznad Voćina, dok se manji dio vratio u grad. Prema tim tvrdnjama, Armija je do kolovoza 1991. dobro naoružala sva srpska sela slatinske općine, štoviše „pojedina sela dobila su i minobacače cal. 82 mm“.²¹

Pobunjeni slatinski Srbi ustrojili su tijekom ljeta i jeseni 1991. vlastite oružane snage u vidu strukture Teritorijalne obrane: Štaba TO (ŠTO), bataljuna odnosno odreda TO i milicijskih snaga, koje su bile razmještene i djelovale iz naselja na papučkom dijelu slatinske općine. Načelnik veze u Općin-

¹⁷ Fond za humanitarno pravo, Haški tribunal VII/27, Transkript suđenja Slobodanu Miloševiću, svjedok Đuro Matovina, 7. 10. 2002., 457.

¹⁸ Isto, 506.

¹⁹ Kosta Nikolić i Vladimir Petrović, *Dokumenta Predsedništva SFRJ 1991.*, tom II (Beograd, 2012), 291.

²⁰ Aleksandar S. Jovanović, *Poraz. Koreni poraza* (Veterinik: LDIJ, 2001), 170, 176.

²¹ HR-HDA-1745, Izvješće, Općina Slavonska Požega - centar za obavješćivanje, br. 261/1-91, 4. 8. 1991; Brzozjav, Sekretarijat za zaštitu ustavnog poretka - Centar Osijek, br. 71, 6. 8. 1991.

skom štabu TO (OpŠTO) Podravska Slatina Dragomir Keleuva surađivao je s komandantom 42. graničnog bataljuna majorom Radivojom Vučkovićem na ustroju i naoružavanju srpskih dobrovoljačkih postrojbi, da bi krajem kolovoza 1991. bio postavljen od strane novoosnovanog OpŠTO Podravska Slatina za komandanta Papučkog odreda TO Podravska Slatina, kojim je zapovijedao do 27. studenog 1991. godine.²² Općinskim štabom TO Podravska Slatina, sa sjedištem u Voćinu u zgradi Šumarije, zapovijedao je Borivoj Radosavljević. Štab je ustrojio bataljun sa 764 ljudi – bataljun koji se ujedno nazivao i Papučki odred. Sjedište mu je bilo u selu Čeralije. S pribrojenim ljudstvom u „seoskim jedinicama, mjesnim stražama i patrolama“ OpŠTO Podravska Slatina brojio je 2.136 ljudi.²³

Organizacija TO SAO Zapadna Slavonija obuhvaćala je općinske štabove TO Grubišno Polje, Daruvar, Pakrac, Podravska Slatina, Slavonska Požega, Okučani (preuzeo je nadležnost za dio općine Nova Gradiška) i Novska. Njihova sjedišta bila su na okupiranom području zapadne Slavonije. U listopadu 1991. u postrojbe TO SAO Zapadna Slavonija bilo je uključeno 7.000 ljudi, organiziranih u 10 bataljuna, 42 čete i jedan samostalni odred, kojima je upravljao i zapovijedao Štab TO SAO Zapadna Slavonija.²⁴ Osim toga, ŠTO SAO Zapadna Slavonija 2. rujna 1991. zapovjedio je osnivanje jedinice milicije za posebne namjene za područje zapadne Slavonije, s komandantom Krstom Žarkovićem i zamjenikom Zoranom Lužajićem. Vojno zapovjedništvo SAO Zapadna Slavonija osnovalo je dakle milicijsku postrojbu koja je imala vojnu namjenu, u koju su primani policajci koji su završili obuku i ranije bili pripadnici specijalnih jedinica te pripadnici TO starosti do 30 godina. Ljudstvo jedinice za posebne namjene trebali su osigurati općinski štabovi Teritorijalne obrane: Pakrac i Daruvar s 15 pripadnika, Podravska Slatina s 10, Daruvar s 15, a Grubišno Polje i Slavonska Požega s po 5 pripadnika.²⁵

U rujnu i listopadu 1991. komandant ŠTO SAO Zapadna Slavonija bio je Veljko Vukelić, u prvoj polovini studenog potpukovnik Milan Lončar, a u drugoj polovini studenog i prosincu pukovnik Jovan Trbojević, kojeg je na tu poziciju postavilo Ministarstvo odbrane Republike Srbije. Trbojević je porijeklom bio iz podravskoslatinskog kraja, iz mjesta Lisičine u blizini Voćina, te

²² HR-HMDCDR-2, kut. 6041, Kratka biografija, Dragomir Keleuva, rezervni kapetan 1. klase veze. Dragomir Keleuva, 1955., Nova Bukovica, Podravska Slatina.

²³ Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz*, 252; Jakša Raguž, „Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane SAO Zapadne Slavonije 1991. godine“, *Zbornik Janković 1* (2016), 187; Brekalo, *Slavonska kronika Domovinskog rata*, 255.

²⁴ Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz*, 247-248.

²⁵ Isto, 257.

je njegov dolazak na čelo oružanih snaga pobunjenih Srba u zapadnoj Slavoniji izazvao pozitivne reakcije i „velike nade“.²⁶

Djelovanje i suradnja graničara JNA s pobunjenicima

Nakon uspostave nove demokratske hrvatske vlasti JNA je otvoreno pokazala svoj prosrpski značaj u kolovozu 1990. spriječivši helikoptersku intervenciju MUP-a RH protiv srpskih pobunjenika na kninskom području, iako su iz vrha JNA takve optužbe odbačene kao manipulacije te se tvrdilo da JNA „nepokolebljivo slijedi politiku bratstva i jedinstva i svoju Ustavom SFRJ utvrđenu funkciju i odgovornost“. Istodobno, zahvaljujući širokoj mreži suradnika i doušnika, JNA je vrlo dobro pratila djelovanje i namjere srpskih pobunjenika. Paravojno organiziranje srpskih pobunjenika informativni je sustav JNA minorizirao, pravdajući ga potezima hrvatskog političkog vodstva, koje je svrsishodno povećalo i opremilo svoje policijske snage. Jugoslavenski vojni vrh smatrao je koncem 1990. da je jugoslavenska federacija u stanju izvanrednih prilika, a svojom zadaćom „sprečavanje građanskog rata“. Na oružane sukobe hrvatskih snaga i srpskih terorista u proljeće 1991. JNA je odgovorila stvaranjem „tampon-zona“, što je službeno predstavljeno kao razdvajanje sukobljenih strana, a zapravo se radilo o onemogućavanju uspostave legalnog poretka RH na pobunom zahvaćenim područjima.²⁷ Nakon što u siječnju 1991. nije uspjela razoružati u međuvremenu povećani pričuvni sastav hrvatske policije, a u ožujku uvesti izvanredno stanje, JNA je otpočela u proljeće 1991. s dovođenjem svojih postrojbi iz drugih jugoslavenskih republika kao pripremom za konačni obračun s hrvatskim snagama, koji će uslijediti u rujnu 1991. godine.²⁸

O odnosu i suradnji pobunjenih Srba i JNA na podravskoslatinskom području svjedoči sljedeći podatak. Borivoje Savić,²⁹ jedan od čelnika SDS-a u istočnoj Slavoniji, krajem 1990. je sudjelovao na sastanku održanom u lovačkom domu u brdima iznad Podravske Slatine. Na sastanak ga je pozvao čelnik lokalnog SDS-a Milutin Karadžić, a na njemu su sudjelovali i Veljko Džakula, Ilija Sašić, umirovljeni general JNA, sudionik Drugog svjetskog rata porijeklom iz zapadne Slavonije Jovo Kokot te dva oficira JNA s visokim činovima. Kokot

²⁶ Isto, 248.

²⁷ Davor Marijan, *Hrvatska 1989-1992. Rađanje države* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2017), 387-389.

²⁸ Davor Marijan, *Slom Titove armije: Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije 1987.-1992.* (Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga; Hrvatski institut za povijest, 2008), 229, 272, 283-284, 407.

²⁹ Borivoje Savić je 31. ožujka 1991. uhićen zajedno s Goranom Hadžićem tijekom sukoba na Plitvicama.

je, prema svjedočenju Savića, bio neka vrsta savjetnika JNA i njezina veza na terenu. Na spomenutom sastanku se raspravljalo o „društveno-političkoj situaciji“, konkretnim i općim problemima te je zaključeno da je JNA svjesna svega, da kontrolira situaciju i da može riješiti svaki problem u roku od 24 sata.³⁰

U zoni svoje nadležnosti Komanda 42. graničnog bataljuna već je iz ranijeg razdoblja imala razvijenu suradnju sa stanicama javne sigurnosti i organima bezbjednosti općinskih štabova TO Virovitica i Podravska Slatina te Službom državne sigurnosti iz Bjelovara, koja je pokrivala navedene općine, dobivajući time pravovremeni uvid u zbivanja i pojave među lokalnim stanovništvom.³¹ Primjeri srpskog šovinizma su u izvješćima često podržavani i pravdani tvrdnjama o pojavi „hrvatskog nacionalizma“ na predizbornim skupovima, poput slučaja ranije spomenutih šovinističkih natpisa u gradu i okolnim naseljima, o kojima komandir voda za intervenciju u slatinskoj vojarni Mirsad Alibabić nije izvijestio komandu bataljuna. Nakon što mu je Komandant 42. graničnog bataljuna ukazao da nije izvijestio o navedenim pojavama, Alibabić je odgovorio da „u Podravskoj Slatini postoji srpski nacionalizam koji je odgovor na hrvatski. To što je bilo napisano sasvim je u redu jer se i oni trebaju čuti i to je po mom mišljenju u redu jer svuda toga ima. Ako je HDZ mogao na skupovima negativno delovati (misleći na Srbe) mogu da dokažu da postoje i to je sasvim u redu“. Njegov stav žestoko su osudili prisutni starješine, te je zaključeno da Alibabić podržava i opravdava pisanje navedenih protuhrvatskih parola.³²

Odmjeren odnos hrvatskog stanovništva prema pripadnicima JNA u čitavoj zoni nadležnosti 42. graničnog bataljuna potvrđuje podatak Komande 32. korpusa o tek dva verbalna napada ili provokacije u razdoblju od 1. kolovoza 1990. do 24. siječnja 1991. godine.³³

Tijekom 1990. major Vučković javno je podržavao politiku srbijanskog vodstva i održavao kontakte s članovima SDS-a u Virovitici i Podravskoj Slatini. Isticao je da Podravska Slatina ostvaruje najbolju suradnju s postrojbama bataljuna, zasigurno i stoga što je on sam održavao izravne kontakte s komandantom OpŠTO Podravska Slatina Stamenkom Subotićem. Zbog suradnje s istaknutim članovima SDS-a bio je praćen i od korpusnih organa bezbjednosti. Pomoćnik načelnika korpusnog organa bezbjednosti pot-

³⁰ Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz*, 120.

³¹ HR-HMDCDR-153, kut. JNA 75, Procjena stanja u jedinici, Komanda 42. granični odsjek - Organ bezbjednosti, str. pov. br. 32-5, 6. 2. 1990., prijemni: Komanda 32. korpusa - Organ bezbjednosti, SP. br. 91-7, 14. 2. 1990.

³² HR-HMDCDR-153, kut. 4, Izvješće, 42. granični odsjek - Organ bezbjednosti, 3. 6. 1990., prijemni: Komanda 32. korpusa - Organ bezbjednosti, SP. br. 54-124, 7. 6. 1990.

³³ HR-HMDCDR-153, rasuto gradivo, Mjere za sprečavanje napada na vojna lica i objekte, Komanda 32. korpusa, str. pov. br. 140-7, 24. 1. 1991.

pukovnik Ivan Vrhovski predložio je u drugoj polovini prosinca 1990. da se Vučković, bez ponovne prilike za poboljšanje, makne s dužnosti, no do smjene nije došlo.³⁴

Dana 12. prosinca 1990. major Vučković podigao je vod za intervenciju i uputio se prema karauli „Nikola Miljanović“, što je zapazila i hrvatska policija. Taj potez nije bio slučajan jer je prethodnog dana Savezni sekretarijat za narodnu obranu (SSNO) dostavio Predsjedništvu SFRJ „Informaciju o neovlašćenom formiranju oružanih sastava u SFRJ“, koja je upozoravala na nelegalan uvoz naoružanja preko mađarske granice od strane hrvatskih vlasti.³⁵ Otprilike u isto vrijeme, 15. prosinca 1990., komandant voda za intervenciju 42. graničnog bataljuna Slobodan Radmilović³⁶ izvijestio je policijsku postaju Podravska Slatina (u sastavu osječke policijske uprave) da su dva naoružana rezervna policajca malo prije ponoći prethodnog dana došla na glavni ulaz vojarne u Podravskoj Slatini i udarali po vratima, te se potom udaljili. Međutim, izvršena provjera pokazala je da pripadnici rezervnog sastava policije u navedeno vrijeme nisu bili niti mogli biti na mjestu prijavljenog događaja.³⁷

Na Televiziji Beograd 25. siječnja 1991. prikazan je film o uvozu oružja iz Mađarske u Hrvatsku, čime se htjelo zaoštriti političko i sigurnosno stanje u Hrvatskoj, te time u konačnici opravdati intervenciju JNA. Kasno navečer istog dana u slatinsku vojarnu došli su predstavnici SDS-a predvođeni Milenom Karadžićem, tražeći zaštitu i smještaj navodno „uznemirenih Srba“ iz Sekulinaca, Jorgića, Kometnika, Voćina, Bokana i Čeralije.³⁸ O pogoršanom sigurnosnom stanju sredinom siječnja 1991. u općini Podravska Slatina svje-

³⁴ HR-HMDCDR-153, kut. OB ZOPMR Tr-Vuč, Izvješće, 42. granični bataljun - Organ bezbjednosti, 17. 9. 1990., prijemni: Komanda 32. korpusa, SP br. 146-1, 19. 9. 1990; Mišljenje i prijedlog, Komanda 32. korpusa - Organ bezbjednosti, SP br. 146-4, 24. 12. 1990; Miljenko Brekalo, „Pravni aspekti imenovanja povjerenika Vlade Republike Hrvatske u općini Podravska Slatina“, *Hum: časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru* 14 (2019), br. 21, 122.

³⁵ HR-HMDCDR-153, kut. JNA - varia, Informacija, Komanda 32. korpusa - Organ bezbjednosti, SP br. 52-60, 14. 12. 1990; rasuto gradivo, Informacija, SSNO - Politička uprava, str. pov. br. 6-1, 10. 1. 1991.

³⁶ Zanimljivo je napomenuti da je komandant inteventnog voda Radmilović bio suradnik korpusnog organa bezbjednosti, posebno zadužen za praćenje kontakata majora Vučkovića i „razjašnjavanje njegovog djelovanja s pozicija srpskog nacionalizma“. Informacije Radmilovića o stanju na slatinskom području u prvoj polovini travnja 1991. djelatnik organa bezbjednosti Vladimir Brozović smatrao je netočnim. HR-HMDCDR-153, kut. OB ZOPMR Pet-R, Izvješće, Organ bezbjednosti, 15. 4. 1991., prijemni: Komanda 32. korpusa - Organ bezbjednosti, SP br. 19-29, 15. 4. 1991.

³⁷ HR-HDA-1745, Dopis, PS Podravska Slatina, br. 511-07-61-166/90, 15. 12. 1990.

³⁸ HR-HMDCDR-153, kut. 1, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 98-5, 25. 1. 1991; Davor Marijan, *Domovinski rat* (Zagreb: Despot infinitus; Hrvatski institut za povijest, 2016), 70-71.

doći i podatak da su na cesti između Đuričića i Sekulinaca postavljene barikade na kojima su naoružani stražari zaustavljali vozila i legitimitirali vozače. Nakon dolaska policije, naoružani stražari su se razbježali.³⁹ Sukob u Borovu Selu između hrvatske policije i srpskih pobunjenika 2. svibnja 1991. odrazio se na držanje srpskog stanovništva u podravskoslatinskoj općini. Predstavnici SDS-a Milun Karadžić i Ilija Sašić došli su ponovno 7. svibnja 1991. pred gradsku vojarnu i tražili izlazak vojske na ulicu te tvrdili da će se Srbi iz okolnih sela skloniti u vojarnu jer je „navodno primećeno kretanje specijalaca MUP-a“. Vojarna u Podravskoj Slatini odbila je zahtjev, no ocijenila je da je stanje u općini vrlo napeto jer je mobiliziran sav rezervni sastav policije. Prethodnog dana 5. vojna oblast naredila je da komande i postrojbe osiguraju sve izlaze iz objekata te pripreme skupine vojnika i tehniku za otvaranje prolaza u slučaju blokade. Također, važno je spomenuti da su početkom svibnja organi bezbjednosti 32. korpusa JNA raspolagali informacijama da je značajan broj policajaca srpske nacionalnosti u policijskoj postaji Podravska Slatina voljan prijeći s oružjem na stranu JNA, odnosno u gradsku vojarnu.⁴⁰ Zapovjednik PS Podravska Slatina Krešimir Libl upozorio je 10. svibnja komandanta interventnog voda u slatinskoj vojarni Slobodana Radmilovića da postoji mogućnost napada na vojarnu i na policijsku stanicu, ponudivši mu pomoć, koju je Radmilović odbio.⁴¹

Tijekom izvida stanja u graničnom bataljunu koji je 11. svibnja 1991. provela korpusna komisija, oficir OB kapetan Mirko Matić zapazio je da major Vučković posjeduje popis osamdesetak dobrovoljaca, što mu je odobrio tadašnji komandant Varaždinskog korpusa general-potpukovnik Jevrem Cokić. Vučkovićevo djelovanje podržavao je i korpusni referent za granicu major Radojica Mišić. Prema podacima dobivenima tijekom izvida kapetan Matić je zaključio da se radi o ljudstvu koje nije bilo u rezervnom sastavu bataljuna. O tome da se računalo na zajedničko djelovanje s lokalnim Srbima svjedoči i zaključak komandanta 42. gbr Radivoja Vučkovića da bi se najveća podrška mogla dobiti od srpskog stanovništva na području između karaula broj 2 i 4, odnosno karaula „Nikola Miljanović“ i „Terezino Polje“.⁴² Početkom

³⁹ „Stražari pobjegli s barikada“, *Vjesnik*, 16. 1. 1991., 5.

⁴⁰ HR-HMDCDR-153, kut. 1, Naredba, Komanda 5. vojna oblast - operativni centar, str. pov. br. 10/43-391, 6. 5. 1991; Izvješće, Komanda 32. korpusa - operativni centar, str. pov. br. 43-295, 7. 5. 1991; kut. 32. korpus - izvješća, Komanda 32. korpusa - Organ bezbjednosti, str. pov. br. 47-53, 8. 5. 1991.

⁴¹ HR-HMDCDR-153, kut. 32. korpus - izvješća, Izvješće, Komanda 32. korpusa - operativni centar, str. pov. br. 43-300, 10. 5. 1991.

⁴² HR-HMDCDR-153, rasuto gradivo, Bilješka, OB, 13. 5. 1991., prijemni: Komanda 32. korpusa - Organ bezbjednosti, SP. br. 14-5, 15. 5. 1991; Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, pov. br. 694-1, 23. 6. 1991.

lipnja 1991. pet karaula, vod za intervenciju i komandu 42. graničnog bataljuna obišao je i pukovnik Danilo Đurović iz Komande 5. vojne oblasti.⁴³

Hrvatski sabor donio je 25. lipnja 1991. ustavnu odluku o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske. Uoči proglašenja ove odluke u postrojbama Varaždinskog korpusa provedene su mjere koje je naredio novopostavljeni komandant korpusa general-major Vlado Trifunović. Za potrebe mogućeg vatrenog djelovanja pripremljena su artiljerijska oruđa, puškomitraljezi i snajperisti. U komandama graničnih bataljuna započet je neprekidan rad troje do četvero starješina, kao i rad komandira na karaulama.⁴⁴

Na karauli „Nikola Miljanović“ održano je 27. lipnja referiranje o stanju bojne spremnosti. Tijekom povratka s karaule pripadnici JNA uočili su u graničnom pojasu policijsko vozilo, koje se s pojavom vojnog vozila pokrenulo u suprotnom smjeru. Major Vučković sustigao je vozilo u selu Novaki, gdje je policajce razoružao i oduzeo im popis rezervnog sastava policije. Vučković je o događaju obavijestio policijsku postaju u Podravskoj Slatini, a zatim odveo policajce u slatinsku vojarnu te ih nakon telefonskog razgovora s nadređenim zapovjedništvom otpustio.⁴⁵

Stanje sigurnosti na slatinskom području postalo je vrlo napeto i neizvjesno. Vojarna u Podravskoj Slatini, osim papučkim pobunjenim Srbima, bila je oslonac i Srbima u dijelu Podravlja. Dijelu hrvatskim vlastima neloyalnog srpskog stanovništva smetale su pojava hrvatskih branitelja i učestale policijske ophodnje. Dana 28. lipnja 1991. na prijavnicu slatinske vojarne došla su četiri civila iz donjomiholjačke općine, iz sela Kapelna, Krunoslavje, Kućanci i Gložđe (Viljevo), zbog navodne zaplašenosti tamošnjih Srba mobilizacijom hrvatskog stanovništva; isti su upućeni u našički garnizon JNA. Sutradan, 29. lipnja kod starijeg vodnika Radmilovića u vojarnu je došao predsjednik mjesne zajednice Španat u pratnji još jednog predstavnika mjesta, zatraživši da ih se odmah mobilizira i stavi pod zapovijedanje JNA, odnosno, kako je zapisano u izvješću, „imamo dosta dobrovoljaca i čekamo poziv JNA“.⁴⁶ Bilo je to na tragu zahtjeva jednog od čelnika podravskoslatinskih Srba Ilije Sašića, koji je još početkom veljače, na sjednici Regionalnog odbora SDS-a

⁴³ HR-HMDCDR-153, kut. 1, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-125, 4. 6. 1991.

⁴⁴ HR-HMDCDR-153, kut. 1, Komanda 32. korpusa - operativni centar, pov. br. 43-402, 24. 6. 1991; Marijan, *Rađanje države*, 240-241.

⁴⁵ HR-HMDCDR-153, kut. 1, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-146, 27. 6. 1991.

⁴⁶ HR-HMDCDR-153, kut. 1, Dopis, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-149, 28. 6. 1991; Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-150, 29. 6. 1991.

za Slavoniju i Baranju, zatražio da „slobodan srpski narod postane rezervni sastav JNA sa svom potrebnom opremom i naoružanjem“.⁴⁷

Prema podacima s kojima je raspolagala Komanda 42. graničnog bataljuna, pripadnici MUP-a i stanari obližnjih zgrada nadgledali su, pa čak i snimali video kamerom slatinsku vojarnu. Do početka srpnja 1991. hrvatska strana dobila je od nekih službenika OpŠTO shemu obrane vojarne. Major Vučković smatrao je stanje na području podravskoslatinske općine vrlo lošim, zatraživši od Komande korpusa radi ojačanja vojarne jedno bojno oklopno vozilo (BOV), koje mu dotad nije poslala 288. mješovita protuoklopna artiljerijska brigada.⁴⁸ Trećeg srpnja 1991. održan je sastanak hrvatskih predstavnika s jedne te majora Vučkovića, poručnika Babića i starijeg vodnika Radmilovića s druge strane, a tema sastanka bila je situacija u gradu i općini, napose u pogledu nedavne povrede graničnog režima.⁴⁹ Naime, početkom srpnja na prilaznim putovima i dijelovima patrolnih staza u graničnom pojasu bili su nasuti zemlja i pijesak, a kod ulaza u gradsku vojarnu bila su postavljena dva natovarena kamiona.⁵⁰ Major Vučković obavijestio je 8. srpnja 1991. korpusni Operativni centar i organe bezbjednosti da ga lokalne hrvatske snage pokušavaju uhititi pod optužbom da dijeli oružje srpskim pobunjenicima. Stanje u Podravskoj Slatini ocijenio je kritičnim, a i sve važnije prometnice bile su blokirane. Znakovita je rukom dopisana opaska na Vučkovićevom izvješću: „upozoriti k-danta bataljuna da svojim postupcima ne stvara konfliktne situacije“.⁵¹ Ozračju rata doprinio je i pogreb pilota JNA, kapetana 1. klase Milenka Jorgića iz sela Lisičine, koji je poginuo 27. lipnja 1991. na početku višednevnog rata između JNA i snaga Republike Slovenije.⁵²

Tijekom srpnja 1991. godine akcije srpskih terorista prerasle su u otvorenu agresiju Srbije i Crne Gore, odnosno JNA i srpsko-crnogorskih snaga, kao i dijela postrojbi TO BiH podčinjenih 5. banjalučkom korpusu JNA, na Republiku Hrvatsku. Jugoslavenski vojni vrh dao je 5. srpnja 1991. obećanje srbijanskom predsjedniku Slobodanu Miloševiću i predsjedniku Predsjedništva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije Borisavu Joviću da će JNA zaposjesti zamišljene granice proširene Velike Srbije. U Komandi 1.

⁴⁷ Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz*, 84.

⁴⁸ HR-HMDCDR-153, kut. 2, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-154, 2. 7. 1991., prijemni: Komanda 32. korpusa, bez broja, 2. 7. 1991.

⁴⁹ HR-HMDCDR-153, kut. 2, Izvješće, str. pov. br. 499-155, 3. 7. 1991.

⁵⁰ HR-HMDCDR-153, kut. 2, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-158, 5. 7. 1991.

⁵¹ HR-HMDCDR-153, kut. 2, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 724-1, 8. 7. 1991.

⁵² HR-HMDCDR-153, kut. 2, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-164, 9. 7. 1991; Zoran Kaličanin, „Skupo plaćena zabluda“, *Narodna armija*, 27. 7. 1991, 20.

vojne oblasti već je 7. na 8. srpnja napisana zapovijed za djelovanje snaga u Slavoniji. Prva vojna oblast odredila je 1. proletersku gardijsku mehaniziranu brigadu i 453. mehaniziranu brigadu na pravcu Šid – Vinkovci – Podravska Slatina – Varaždin. Provedba navedene zapovijedi nije započela jer je u međuvremenu stupio na snagu Brijunski sporazum – moratorij na hrvatsku odluku o suverenosti i samostalnosti.⁵³ Generalštab Oružanih snaga SFRJ poslao je 10. srpnja 1991. dopis u kojem se tražilo skidanje s ratnog rasporeda vojnih obveznika koji nisu bili voljni izvršiti postavljene zadatke, a da se namjesto njih postavi „proverene, odane, patriotski i opštejugoslavenski opredeljene vojne obveznike“. Također, u mobilizirane i mirnodopske postrojbe trebalo je primiti dobrovoljce.⁵⁴ Pripadnici virovitičkog ZNG-a onemogućili su istog dana u Suhopolju kretanje kolone vozila 288. mješovite protuoklopne artiljerijske brigade i kolone vozila 42. graničnog bataljuna koja je nenajavljeno prevozila graničare, dio kojih je bio iz voda za intervenciju i sa slatinskih graničnih karaula. Po zaustavljanju na dionici puta Suhopolje – Novaki trideset i jedan graničar odazvao se pozivu hrvatske strane i napustio postrojbu, što je znatno oslabilo brojno stanje tamošnjih posada. Posljedično je na karauli „Lazo Tihomirović-Baja“ prepolovljen broj vojnika.⁵⁵

Na posljednjoj, izvanrednoj sjednici Izvršnog vijeća SO Podravska Slatina, održanoj 11. srpnja 1991., odlučeno je da se djelatnici i sva oprema štaba TO premjeste iz vojarnje u zgradu općinske skupštine te da se zatraži od 5. vojne oblasti i Republičkog štaba TO uvid u skladište oružja općinske TO. Predsjednik Izvršnog vijeća usmeno je zatražio da novoimenovani komandant štaba TO Ivan Roštaš obiđe vojarnu, što mu Komanda 42. graničnog bataljuna nije dopustila. Naime, pregled se mogao ostvariti tek po dozvoli Komande 5. vojne oblasti.⁵⁶ Ubrzo je Ministarstvo pravosuđa i uprave RH izdalo zapovijed o poduzimanju posebnih mjera u općinama Hrvatska Kostajnica, Vukovar i Podravska Slatina, kojom su raspuštene općinske skupštine

⁵³ Davor Marijan, „Zamisao i propast napadne operacija Jugoslavenske narodne armije na Hrvatsku u rujnu 1991. godine“, *Časopis za suvremenu povijest* 44/2 (2012), 257-258.

⁵⁴ HR-HMCDR-153, kut. JNA 64, Objašnjenje, Komanda 32. korpusa, str. pov. br. 36-96, 18. 7. 1991., prijemni: Komanda 265. mehanizirane brigade, str. pov. br. 774-4, bez datuma.

⁵⁵ Vozilo TAM-110 s 18 vojnika i vodnikom Radmilovićem, vozilo TAM-110 s 10 vojnika i zastavnikom 1. klase Dmitrom Vrkićem te vozilo „pinzgauer“ s 9 vojnika i starijim vodnikom Zdravkom Stričevićem, HR-HMDCDR-153, kut. 2, Dopis, VP 5044-6, pov. br. 28-13, 15. VII. 1991; Domagoj Štefančić, „Bitka za granicu – oslobađanje vojnih objekata na području Virovitice 15.-17. rujna 1991.“, u: Miljenko Brekalo (ur.), *Virovitica u Domovinskom ratu* (Virovitica: Državni arhiv Virovitica, 2018), 185-187.

⁵⁶ HR-HMDCDR-153, kut. 2, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-185, 16. 7. 1991; Brekalo, „Pravni aspekti“, 122; D. Šantoši, „Smijenjen agresorski komandir“, *Večernji list*, 7. 8. 1991., 5.

i izvršna vijeća te imenovani povjerenici Vlade RH za ove općine. Povjerenik za Podravsku Slatinu postao je Ante Šimara.⁵⁷

Suradnja JNA i srpskih pobunjenika odrazila se na odnos lokalnog hrvatskog stanovništva prema pripadnicima i objektima JNA. U noći 14. srpnja 1991. skupina mladića gađala je kamenjem objekte i vozila u vojarni.⁵⁸ Komanda 32. korpusa naredila je 18. srpnja 1991. podređenim postrojbama da pripreme skupine za brzu upotrebu minsko-eksplozivnih sredstava kako bi se spriječio prilaz vojnim objektima ili pak pripremi objekte za rušenje. Usklađenim vatrenim djelovanjem trebalo je braniti prilaze objektima, za što je trebalo koristiti oruđe najjačeg vatrene djelovanja kojim su raspolagali pojedina vojarna ili vojni objekt.⁵⁹ Tih dana provodilo se inženjerijsko utvrđivanje vojarni i izdvojenih objekata, a istodobno su pripremljena sredstva i streljivo za moguće vatreno djelovanje. Potpukovnik Ilija Kokot i major Mišić boravili su u graničnom bataljunu radi rješavanja raznih poteškoća u postrojbama i na područjima karaula.⁶⁰ Po povratku iz obilaska slatinskih karaula major Vučković i dvojica vojnika zaustavljeni su u noći 24. na 25. srpnja 1991. kod sela Cabune od strane hrvatskih gardista i civila. Pritom je na njih pucano iz sačmarice, od čega su sva trojica ranjeni, ali su uspjeli pobjeći s mjesta događaja. Vučković je nakon zahvata u virovitičkom medicinskom centru prebačen u zagrebačku vojnu bolnicu. Na mjestu komandanta 42. graničnog bataljuna zamijenio ga je već spomenuti major Radojica Mišić.⁶¹

Dana 30. srpnja 1991. stanovnici mjesne zajednice Španat u podravsko-slatinskoj općini predali su hrvatskoj policiji 15 pušaka M-48, pet poluautomatskih pušaka i četiri puškomitraljeza s oko 5000 metaka. Prema tadašnjim saznanjima, dio srpskog stanovništva iz podravskog dijela općine pobjegao je na Papuk i drugdje izvan općine, a ponajviše upravo iz Španata.⁶²

⁵⁷ „Općine preuzeli povjerenici Vlade“, *Slobodna Dalmacija*, 25. 7. 1991., 40.

⁵⁸ HR-HMDCDR-153, kut. 2, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-179, 14. 7. 1991.

⁵⁹ HR-HMDCDR-153, kut. 2, Naredba, Komanda 32. korpusa, str. pov. br. 104-70, 18. 7. 1991; Naredba, Komanda 32. korpusa, str. pov. br. 91-42, 18. 7. 1991.

⁶⁰ HR-HMDCDR-153, kut. 36, KoV, Izvješće, Komanda 32. Korpusa - operativni centar, str. pov. br. 43-473/11, 16. 7. 1991; Izvješće, Komanda 32. Korpusa - operativni centar, str. pov. br. 43-473/14, 19. 7. 1991.

⁶¹ Štefančić, „Bitka za granicu“, 189-190.

⁶² Hrvatske snage izvršile su 5. listopada 1991. izvidanje u smjeru Čeralija, tijekom kojeg su se sukobili s papučkim odmetnicima. U razmjeni vatre ranili su i zarobili rezervnog kapetana Savu Tanovića iz Gornjeg Miholjca (općina Podravska Slatina). Prema policijskom izvješću, Tanović je „do prije mjesec dana“ radio u Štabu TO Podravska Slatina. Teško ranjeni odmetnik odveden je potom na liječenje u Medicinski centar Virovitica. HR-HDA-1745, Depeša, PS Podravska Slatina, br. 511-07-60-2154/91, bez datuma.

Radi slamanja srpske pobune, u drugoj polovini travnja 1991. od djelatnog i pričuvnog sastava MUP-a RH osnovan je Zbor narodne garde (ZNG). Krizni štab zapadnoslavonske regije, odnosno Zapovjedništvo ZNG za zapadnu Slavoniju uspostavljeno je u drugoj polovini kolovoza 1991. godine. Do 21. kolovoza njegovo sjedište bilo je u Pakracu, a potom u Virovitici.⁶³ Pored već pristigle skupine ZNG iz Virovitice koju je vodio Renato Romić, hrvatska obrana u Podravskoj Slatini ojačana je 14. kolovoza s 25 gardista A-satnije iz Bjelovara predvođenih Stipom Pranjčićem.⁶⁴ Nakon što su zapriječili prilaze vojarni i minirali odašiljač radiopostaje, pripadnici A-satnije poduzeli su zajedno sa slatinskom policijom 19. kolovoza akciju protiv srpskih pobunjenika u selu Medinci. U četiri kuće nađene su tri automatske puške, jedan puškomitraljez sa sandukom streljiva, dva pištolja, četiri lovačka karabina, jedan snajper, dvije lovačke puške, više bombi i noževa, te ponešto propagandnog materijala (četničke oznake). Uhićena su petorica pobunjenika, a pri ulasku u jednu od kuća zapucano je iz obližnje šume, na što su gardisti uzvratili. Bjelovarski gardisti djelovali su na slatinskom području do 29. kolovoza 1991. godine.⁶⁵ Hrvatske snage oduzele su lokalnim Srbima u Kapincima 20 komada raznog oružja u zakonitom posjedu.⁶⁶

Agresija srpskih postrojbi – kolovoz i rujan 1991. godine

Trećeg kolovoza 1991. Sabor Republike Hrvatske donio je nekoliko zaključaka o političkim prilikama i pravcima djelovanja među kojima je bilo jasno iskazano: „Komunistička vlast Republike Srbije – uz pomoć JNA – vodi prema Republici Hrvatskoj agresivnu i ekspanzionističku politiku, potičući i neskriveno pomažući teroriste i njihove pomagače u Hrvatskoj radi osvajanja teritorija Republike Hrvatske.“⁶⁷

Novoimenovani zapovjednik slatinske policijske postaje Stevo Gojmerac upozorio je u medijima 1. kolovoza javnost da „svi čekamo taj dan D kada će sve buknuti“, na što su ukazivale kolone vojnih autobusa i ojačanje gradske vojarne oklopnim vozilima. Naime, koncem srpnja slatinska vojarna konačno je, prema već spomenutom zahtjevu, ojačana protuzračnim topovima.⁶⁸ Pobunjeni slatinski Srbi stupili su u „ratna dejstva“ već 2. kolovoza 1991., što

⁶³ Marijan, *Domovinski rat*, 52, 102.

⁶⁴ Perica Drmić, *Bili smo vojnici '91. Ratni put A-satnije ZNG-a Bjelovar* (Zagreb: Despot infinitus, 2024), 49-50.

⁶⁵ Drmić, *Bili smo vojnici '91*, 50; D. Š. „Munjevito protiv terorista“, *Večernji list*, 20. 8. 1991., 6.

⁶⁶ HR-HMDCDR-153, kut. 3, Izvješće, Komanda garnizona Virovitica, str. pov. br. 2464-12, 20. 8. 1991., prijemni: Komanda 32. korpusa, bez broja, 20. 8. 1991.

⁶⁷ „Zamrznuti odnosi sa Srbijom“, *Večernji list*, 5. 8. 1991., 7.

⁶⁸ Marijan, *Slom Titove armije*, 271; D. Špišić, „Očekujući dan D“, *Glas Slavonije*, 1. 8. 1991., 9.

potvrđuju izjave Branka Vraneša iz Aleksandrovcia i Predraga Bosanca iz Voćina, koji su od tog dana bili pripadnici izviđačke postrojbe snaga pobunjenih Srba. Stevan Đukanović također je, prema kasnijoj vojnoj dokumentaciji, navedenog datuma otpočeo svoj ratni put, a za njega je navedeno da se „krajnje odgovorno i sa ogromnim samopožrtvovanjem“ uključio u pripremu oružane pobune, iskazavši se u borbama kod Pakraca 19. kolovoza 1991. godine. Navedene podatke potpisao je kapetan Zoran Mišćević, jedan od srpskih boraca koji su se istaknuli u „dizanju ustanka u svome kraju“. Mišćević je bio komandir vođa specijalnih namjena u Voćinu, postrojbe koja je djelovala na širem području Podravske Slatine i planine Papuk. Tijekom rata obnašao je visoke dužnosti na okupiranom području zapadne Slavonije – nalazio se na čelu Bataljuna za intervencije zapadnoslavonskog 18. korpusa Srpske vojske Krajine, 1992. godine sudjelovao je u borbama na bosansko-posavskom koridoru, a jedno je vrijeme bio i zastupnik u parlamentu Republike Srpske Krajine.⁶⁹

Kasno navečer 4. kolovoza, oko 23,15 sati, u vrijeme primopredaje smjene, srpski pobunjenici izveli su napad na zgradu policijske postaje u Podravskoj Slatini, smještenu u neposrednoj blizini vojarne JNA. Nakon pješačke paljbe ispaljene su svijetleće rakete, a potom desetak minobacačkih granata. Prema izvješću komandanta 288. mješovite protuoklopne artiljerijske brigade potpukovnika Mitića, rafalna paljba započela je „iz kukuruza“, odnosno s područja između policijske postaje i vojarne. Jedan od sudionika događaja, stražar u vojarni, u izvještaju je tvrdio da nije mogao procijeniti je li paljba bila usmjerena prema vojarni ili postaji, kao ni to je li iz postaje pucano po vojarni ili po „kukuruzu“. Nekoliko metaka pogodilo je i vojarnu. U izvješću je navedeno da je potporučnik Ahmet Begović uzvratio paljbom po policijskoj postaji i „kukuruzu“ iz protuzračnog topa 20/3 mm na BOV-u. Vojnik Milan Vulović pucao je s prvog kata vojarne prema mjestu odakle je krenula paljba („kukuruz“), a druga dvojica vojnika u pravcu robne kuće i banke, u namjeri da zaplaše manju skupinu naoružanih lica koja se zatekla blizu vojarne, ali nisu djelovala po vojarni. Jedan od starješina koji su „komandovali sa uzvraćanjem vatre“ bio je i poručnik Babić. Ukupno je iz vojarne ispaljeno 208 metaka 20 mm iz protuzračnog topa te 60 metaka 7,65 mm i 28 metaka 7,62 mm iz pješačkog oružja. Zgrada robne kuće pogođena je s 14 metaka iz automatskog oružja. Mitić je odgovornima za navedeni događaj smatrao „provokatore van kasarne“, pohvalivši istodobno odlučnost potporučnika Begovića. Zapovjednik policijske postaje Gojmerac izvijestio je u 23,45 sati PU Osijek o napadu, a potom je došlo do prekida veze. Prema poslanim podacima, napad je izvršen s obližnjeg brda Brežić. U napadu je ranjen pričuvni policajac Josip Pintarić koji se tada nalazio na straži, a lakše je ozlijeđen i zapovjednik PS Stevo Goj-

⁶⁹ HR-HMDCDR-141, kut. 2, Uvjerenje, Djukanović Stevan, VP 9171, br. 01-95/93, 18. 5. 1993; Sekula, *Pobuna. Okupacija, Poraz*, 219.

merac. Budući da je smjena izvedena nešto ranije nego što je bilo uobičajeno, nije došlo do većeg stradanja policajaca. Minobacačke granate pale su u široj okolini postaje te nisu počinile materijalnu štetu, ali je zgrada postaje pretrpjela znatna oštećenja od djelovanja protuzračnog topa. Zamjenik komandira vojarne stariji vodnik Radmilović uvjeravao je zapovjednika policijske postaje Gojmerca da je njihova paljba bila odgovor na paljbu iz policijske postaje. Slatinski policajci upozorili su novinske izjestitelje da će „Podravska Slatina ubrzo postati jedno od žarišta krize“.⁷⁰ Hrvatske sigurnosne službe smatrale su da se radi na namjernom izazivanju oružanog sukoba i otvaranju novog žarišta, što je trebalo dati povoda JNA da uspostavi vojnu kontrolu na području općine.⁷¹ Ovaj kratak i provokativan napad srpskih pobunjenika daje mogućnost pretpostavki da se radilo o svojevrsnoj „dimnoj zavjesi“ koja je omogućila postrojbi JNA da pod izlikom samoobrane pokuša iz neposredne blizine uništiti sjedište slatinske policije. Takav značajan udarac malobrojnima i slabo naoružanim hrvatskim snagama omogućio bi pobunjenim Srbima brzo napredovanje prema gradu i spajanje s graničarima JNA.

Petog kolovoza 1991. u Podravskoj Slatini je održan zajednički skup nekoliko političkih stranaka na kojem se, pored ostaloga, govorilo i o stalnim prijetnjama koje su upućivane iz vojarne kriznom štabu, a napose o prijetnji majora Vučkovića udarom zrakoplovstva JNA po gradu ukoliko se išta dogodi njegovim vojnicima. Predstavnik SDS-a nije se odazvao na skup, pravdajući se da tamošnji stranački ogranak više ne djeluje.⁷² Sljedećeg dana, rano ujutro 6. kolovoza 1991., kod mjesnog groblja u Čeralijama nepoznate osobe ubile su Mirka Kokića, stanovnika sela Đuričić srpske nacionalnosti, prvu žrtvu ratnog stanja na slatinskom području. Prema jednom izvoru, Kokić nije htio primiti oružje od pobunjenika, već je to htio prijaviti policiji. To potvrđuju i poslijeratna sjećanja Milana P. Jurišića,⁷³ koji se našao na mjestu

⁷⁰ HR-HMDCDR-153, kut. 3, Službena zabilješka, Vojna policija Varaždin, 6. 8. 1991; Izvješće, Komanda 288. mješovite protuoklopne artiljerijske brigade, pov. br. 1435-223, 5. 8. 1991; kut. 32. K OB ZOPMR, Zahtjev poručnik Petar Babić, VP 2269, Virovitica, 4. 9. 1991., prijemni: VP 2269, interno br. 828-2, 5. 9. 1991; HR-HDA-1745, Izvješće, Općina Podravska Slatina - Centar za obavješćivanje, br. 331/91, 4. 8. 1991; Brzovaj, PS Podravska Slatina, br. 511-07-61-1846/91, 5. 8. 1991; Izvješće, PU Osijek, 4/5. 8. 1991; Izvješće, Općina Osijek, Sekretarijat za obranu - Centar za obavješćivanje, br. 1149/91, 5. 8. 1991; Brzovaj, Sekretarijat za zaštitu ustavnog poretka - Centar Osijek, br. 71, 6. 8. 1991; Brekalo, *Slatinska kronika Domovinskog rata*, 258; Mladen Jambrović, „Odmetnici kruže Papukom“, *Vjesnik*, 9. 8. 1991., 5; D. Šantoši, „Samo slučaj spasio redarstvenike“, *Večernji list*, 6. 8. 1991., 5.

⁷¹ HR-HDA-1745, Brzovaj, Sekretarijat za zaštitu ustavnog poretka - Centar Osijek, br. 71, 6. 8. 1991.

⁷² D. Šantoši, „Samo slučaj spasio redarstvenike“, *Večernji list*, 6. 8. 1991., 5.

⁷³ Milan P. Jurišić bio je predsjednik općinskog komiteta Saveza komunista Hrvatske – Stranke demokratskih promjena, N. Stanković, „Tko su slatinski funkcionari?“, *Glas Slavonije*, 13. 6. 1990., 9.

zločina koji je upečatljivo opisao: „prozvaše ga epitetom izdajice i likvidiraše ga“. ⁷⁴ Istog dana održan je sastanak političkog i policijskog vodstva slatinske i virovitičke općine s jedne te predstavnika virovitičkog garnizona i slatinske vojarne s druge strane, na kojem je dogovoren prekid svih razmirica i formiranje stručne komisije za istragu napada na policijsku postaju. Također, pojavila se informacija da je poručnik Babić, komandir gradske vojarne, smijenjen s dužnosti. ⁷⁵ Uskoro, u noći 9. kolovoza, kod karaule „Lazo Tihomirović-Baja“ graničari su zapucali na dvije osobe koje su se pojavile na nasipu. ⁷⁶

Hrvatska strana odgovorila je na pobunu 15. kolovoza 1991. osnivanjem 64. samostalnog bataljuna ZNG-a, kojim je zapovijedao Ivan Roštaš, raniji zapovjednik OpŠTO Podravska Slatina, a već sljedećeg dana je imenovan Općinski stožer Narodne zaštite pod vodstvom Miška Granjaša. Zapovjednikom obrane grada imenovan je rezervni major Ladislav Bognar, koji je na dužnost stupio 13. rujna 1991. godine. ⁷⁷

Povodom Dana graničara 15. kolovoza 1991. pojedini pripadnici Varaždinskog korpusa predloženi su za pohvale, nagradne dopuste i novčane nagrade. Poručnik Babić i stariji vodnik Radmilović predloženi su zbog iskazane hrabrosti i snalažljivosti u obrani vojarne za novčanu nagradu, kao i potporučnik Begović, koji je tada bio komandir voda u bateriji protuzračne/protuvazdušne obrane (PVO) iz sastava 32. lakog samohodnog artiljerijskog raketnog divizijuna PVO 32. mješovitog artiljerijskog puka. Baterija se od druge polovine srpnja 1991. nalazila u virovitičkom garnizonu. ⁷⁸

Veće naoružane skupine pobunjenih Srba zamijećene su u tom razdoblju, 12. i 13. kolovoza 1991., i na području općina Nova Gradiška, Slavonska Požega, Orahovica i Grubišno Polje. Sredinom kolovoza na području orahovičke, slatinske i grubišnopoljske općine bilo je slučajeva pljački i napada na prometnici prema Virovitici. ⁷⁹ Na zapadnoslavonskom bojištu srpski pobu-

⁷⁴ HR-HDA-1745, Obavijest, PS Podravska Slatina, brzojav: 511-07-61-1850/91, 6. 8. 1991; Fond za humanitarno pravo, Haški tribunal VII/27, Transkript sa suđenja Slobodanu Miloševiću, svjedok Đuro Matovina, 7. 10. 2002., 458; Milan P. Jurišić, *Slatina: srpska duša na izdisaju* (Beograd – Zemun, 2006), 142.

⁷⁵ D. Šantoši, „Smijenjen agresorski komandir“, *Večernji list*, 7. 8. 1991., 5.

⁷⁶ HR-HMDCDR-153, kut. JNA 36 KoV, Izvješće, Komanda 32. korpus - operativni centar, str. pov. br. 43-473/36, 10. 8. 1991.

⁷⁷ Najman, Posilović i Dujić, *Blokade i osvajanja vojarni*, 373; Ladislav Bognar, *Ratna sjećanja 1991.*

⁷⁸ HR-HMDCDR-153, kut. 3, Prijedlog, Komanda 42. granični bataljun, pov. br. 499-240, 11. 8. 1991; Prijedlog, Komanda 42. granični bataljun, pov. br. 499-243, 12. 8. 1991; Naredba, Komandant 32. korpusa, br. 12-8, 13. 8. 1991; kut. 2, Izvješće, Komanda 32. mješoviti artiljerijski puk, str. pov. br. 18-188, 24. 7. 1991.

⁷⁹ Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz*, 268.

njenici napali su 19. kolovoza 1991. gradove Pakrac i Daruvar, pri čemu su u daruvarskoj policijskoj stanici izveli pobunu i oteli petoricu policajaca. Istog dana u Voćinu, u podravskoslatinskoj općini, policajci srpske nacionalnosti otkazali su poslušnost nadležnom ministarstvu, proglasili se djelatnicima SAO Zapadne Slavonije i razoružali svoje suradnike hrvatske nacionalnosti.⁸⁰ Primjerice, prema podacima milicije pobunjenih Srba, u provjeri podataka za Marka Veselinovića iz Voćina nalazimo da je isti do sredine kolovoza 1991. obavljao dužnost komandira Odjeljenja milicije Voćin. Tijekom 1991., kada se „srpski narod pripremao na ustanak protiv hrvatske vlasti“, Veselinović je bio u stalnom kontaktu s predstavnicima SDS-a, općinskim ogrankom, ali i mjesnim ograncima SDS-a u naseljima Voćin, Kometnik, Sekulinci, Lisičane i drugima. U spomenutom dokumentu navedeno je i to da djelatnici ovog odjeljenja nisu ni u jednom trenutku „ometali pripreme za dizanje ustanka“, već su njihove ophodnje redovito prolazile kroz srpske barikade bez ikakvih poteškoća.⁸¹

U noći 19. na 20. kolovoza kod mjesta Donje Kusonje napadnuti su pripadnici PS Podravska Slatina. Iz Lisičina je ispaljena minobacačka granata na Mačkovac. Na križanju kod benzinske pumpe u Miklešu policijskoj ophodnji prišao je civil iz smjera sela Petrovca te iz neposredne blizine kuburom pucao u policajca Duška Košoroga, kojeg je od smrti spasila pancirna košulja. Napadač (sumnjalo se na Gorana Romića iz Balinaca) je potom uspio izbjeći uhićenje bijegom u pravcu sela Čojlug.⁸² Nakon 19. kolovoza 1991. dijelovi općine Podravska Slatina bili su nedostupni hrvatskim vlastima. Na jugozapadnom dijelu općine srpske snage maltretirale su nesrpsko stanovništvo, a jedno od mjesta u kojima su se nalazile razne pobunjeničke skupine bili su Sekulinci.⁸³ Navedena djelovanja srpskih pobunjenika proizvela su strah i paniku, zbog čega je stanovništvo Podravske Slatine 22. kolovoza na nekoliko sati napustilo grad.⁸⁴

Predsjednik komisije za nadzor primirja u zoni nadležnosti virovitičkog garnizona JNA potpukovnik Mitić izvijestio je nadređena zapovjedništva o djelovanju srpskih pobunjenika u posljednjim danima kolovoza 1991. godine. Primjerice, rano ujutro 26. kolovoza 1991. ispaljeno je šest mina 82 mm po Četekovcu, a odmah potom četiri mine na Podravsku Slatinu, na nekih

⁸⁰ Isto, 274-275.

⁸¹ HR-HMDCDR-2, SUP Beli Manastir, kut. 3, Podaci za Veselinović Marka iz Voćina, koji je podnio molbu za prijem u službu milicije, bez datuma i broja.

⁸² Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz*, 275; Natko Martinić Jerčić, *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine* (Zagreb, 2014), 55-56; D. Š., „Kuburom na policajca“, *Večernji list*, 21. 8. 1991., 6.

⁸³ Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz*, 275.

⁸⁴ Marijan, *Domovinski rat*, 116.

200 metara od vojarne. Od minobacačke vatre stradala je upravna zgrada slatinske Šumarije.⁸⁵ Slatinske snage ojačane virovitičkim i bjelovarskim gardistima odbile su 29. kolovoza 1991. napad na Četekovac iz pravca Kraskovića i Čeralija; bio je to prvi veći okršaj na slatinskom području. Istovremeno, dio vojnika krenuo je iz slatinske vojarne, no u tome su ih na miran način spriječili slatinski gardisti.⁸⁶ Krajem kolovoza 1991. hrvatski oružani sastavi zaustavljali su u gradu vojna vozila i pozivali vojnike da napuste JNA, pokušavajući istodobno oduzeti starješinama oružje.⁸⁷

Srpski pobunjenici napali su 3. i 4. rujna 1991. sela Balinci, Četekovac i Čojlug, naselja na pravcu prema Mikleušu, počinivši ratni zločin nad civilima, uz pljačku i uništavanje materijalnih dobara. U napadu je na okrutan način, vatrenim oružjem iz blizine i nožem, ubijeno 24 mještana. Većina leševa je masakrirana, a dva su i zapaljena.⁸⁸ Većina kuća u selima je zapaljena, minirana ili uništena teškim naoružanjem.⁸⁹ Sela je napala TO Podravska Slatina, odnosno pripadnici Papučkog odreda, predvođeni zapovjednikom TO Podravska Slatina Borivojem Radosavljevićem, zapovjednikom Papučkog odreda Dragomirom Kelevom te Borivojem Lukićem i drugima.⁹⁰ Bio je to očit pokušaj zauzimanja prostora za daljnje napade prema Mikleušu i podravskoj prometnici. Pripadnici slatinskog ZNG pokušali su spasiti opkoljeno stanovništvo, ali su i sami upali u klopku, iz koje su se morali povući. Za vrijeme navedenih borbi naoružani hrvatski sastavi opkolili su gradsku vojarnu, pozivajući vojnike na predaju. Na molbu općinskog vodstva u grad je stigao, pod vodstvom Zvonka Grgeca, prateći vod 3. valpovačke bojne 107. brigade ZNG s 40-ak vojnika, sa zadaćom da se spriječi izlazak vojnika iz vojarne. Ovaj se vod nakon dva dana vratio u Valpovo.⁹¹

⁸⁵ HR-HMCDR-153, kut. 3, Komanda garnizona Virovitica, pov. br. 2464-18, 26. 8. 1991., prijemni: Komanda 32. korpusa, bez broja, 26. 8. 1991.; D. Šantoši, „Lutajuće horde“, *Večernji list*, 27. 8. 1991., 4.

⁸⁶ Drmić, *Bili smo vojnici '91*, 50; D. Šantoši, „Četekovac obranjen“, *Večernji list*, 29. 8. 1991., 12.

⁸⁷ HR-HMDCDR-153, rasuto gradivo, Izvješće, Komanda garnizona Virovitica, pov. br. 2464-19, 27. 8. 1991.

⁸⁸ Brekalo, *Slatinska kronika Domovinskog rata*, 273, 279; Petar Bašić i Ivica Miškulin, „Ratni zločini srpskih snaga nad civilnim stanovništvom u zapadnoj Slavoniji 1991.“, u: Mladen Barać i Ivica Miškulin, *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990.-1995.: nositelji, institucije, posljedice* (Slavonski Brod – Zagreb: Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2012), 229.

⁸⁹ Fond za humanitarno pravo, Haški tribunal VII/27, Transkript sa suđenja Slobodanu Miloševiću, svjedok Đuro Matovina, 7. 10. 2002., 478.

⁹⁰ Sekula, *Pobuna. Okupacija. Poraz*, 354.

⁹¹ HR-HMDCDR-153, kut. 36, KoV, Komanda 32. korpusa - operativni centar, str. pov. br. 43-473/63, 5. 9. 1991; kut. 3, Izvješće, Komanda garnizona Virovitica, pov. br. 2464-24, 5.

Otvoreni sukob i eliminacija postrojbi JNA u općini

Komanda Varaždinskog korpusa izvijestila je 11. srpnja 1991. Komandu 5. vojne oblasti da su pripremljena sva raspoloživa sredstva i streljivo za upornu obranu vojnih objekata do 30 dana borbe, dok su zalihe hrane i vode osigurane za najmanje 30 dana.⁹² Tada je na karauli „Lazo Tihomirović-Baja“ bilo 15 od 26, na karauli „Nikola Miljanović“ 15 od 28, u četi za obuku graničara 61 od 81, a u vodu za intervencije 13 od 20 predviđenih vojnika.⁹³ Komanda 32. korpusa zatražila je 23. srpnja zamjenu za komandira karaule „Lazo Tihomirović-Baja“ zastavnika 1. klase Dmitra Vrkića povodom njegova skorašnjeg odlaska u mirovinu. U prvoj polovini rujna 1991., temeljem zahtjeva za prestanak aktivne vojne službe, provodio se postupak razrješenja starijeg vodnika Zdravka Stričevića⁹⁴ s mjesta komandira karaule „Nikola Miljanović“.⁹⁵ Major Mišić procijenio je koncem kolovoza 1991. da će s odlaskom rujanske klase ročnika, uz smanjeno brojno stanje i bjegove iz postrojbe, broj ljudstva na karaulama iznositi u prosjeku 15 vojnika. Također, smatrao je da će zbog manjka ljudstva za pratnju i osiguranje od 2. rujna nadalje biti nemoguća doprema hrane do graničnih karaula.⁹⁶ U sastavu postrojbe bilo je najviše Srba (106), potom Albanaca (62), Hrvata (52), Muslimana (46) i Slovenaca (25) te 59 ostalih. Smanjenje broja vojnika očito je iz pregleda popune od 12. rujna 1991. prema kojem je u graničnom bataljunu od predviđenih 350 u bijegu bilo 78 pripadnika, od toga Hrvata – 28, Makedonaca – jedan, Muslimana – šest, Slovenaca – 11, Srba – tri, Albanaca – 24, Mađara – jedan, Roma – jedan i Jugoslavena – tri.⁹⁷

Nakon srpskih zločina u papučkim selima hrvatske su snage već 6. rujna 1991. opkolile slatinsku gradsku vojarnu, a prilaze blokirale teškim vozilima.

---

9. 1991; Natko Martinić Jerčić i Slaven Ružić, *107. Vukovi s Drave* (Belišće: Tiskara i knjigovežnica SLOG, Valpovo, 2017), 48; D. Šantoši, „Teroristi ostvarili prijetnje“, *Večernji list*, 6. 9. 1991., 22.

⁹² HR-HMDCDR-153, kut. 36 KoV - novo, Izvješće, Komanda 32. korpusa - operativni centar, str. pov. br. 43-473/6, 11. 7. 1991.

⁹³ HR-HMDCDR-153, kut. 2, Dopis - brojno stanje, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-173, 12. 7. 1991.

⁹⁴ HR-HMDCDR-153, kut. OB ZOMPR Sa-St, Zdravko (Luka) Stričević, 1959., Noskovačka Dubrava, Dopis / Provjera podataka, Komanda 32. korpusa -OB, SP. br. 69-142/88, 9. 1. 1989.

⁹⁵ HR-HMDCDR-153, Dmitar (Stanko) Vrkić, 1942., Mogorić, Gospić, Hrvatska, rasuto gradivo, personalni list; kut. 2, Zahtjev, Komanda 32. korpusa, pov. br. 13-104, 23. 7. 1991; kut. 3, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-277, 7. 9. 1991.

⁹⁶ HR-HMDCDR-153, kut. 3, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, pov. br. 499-263, 31. 8. 1991.

⁹⁷ HR-HMDCDR-153, kut. 3, Pregled popunjenosti postrojbi 32. korpusa po nacionalnom sastavu, 12. 9. 1991.

Komanda 42. graničnog bataljuna zabilježila je 9. rujna dolazak pripadnika ZNG-a, ali i 10 ispaljenih minobacačkih mina na područje sjeverno od grada. Sljedećeg dana je u Virovitici i Podravskoj Slatini uveden policijski sat u vremenu od 23 do 5 sati.⁹⁸

Hrvatske snage nastojale su se obračunati sa srpskim pobunjenicima bez sukoba s JNA, što se pokazalo nemogućom zadaćom, pa je hrvatsko vrhovništvo odlučilo blokirati vojne objekte. Sukladno zapovijedi vrhovnog zapovjednika oružanih snaga i predsjednika RH Franje Tuđmana, Ministarstvo obrane je 12. rujna 1991. naredilo općinskim kriznim štabovima te zapovjedništvima brigada i samostalnih bataljuna ZNG-a da se vojnim objektima isključe voda, struja i telefonska veza, prekine opskrba energentima, hranom i drugim potrepštinama te provede aktivno i pasivno zaprečavanje, a sve u svrhu pasiviziranja neprijatelja.⁹⁹ Zapovjednik Kriznog štaba za Slavoniju i Baranju Vladimir Šeks 14. rujna 1991. posjetio je Podravsku Slatinu gdje je izjavio: „I obrambene snage Republike Hrvatske na ovom području prelaze u ofenzivu. Mi se moramo domoći kasarni, moramo se domoći i skladišta oružja jer nas pasivna obrana previše stoji.“¹⁰⁰ Uslijedio je odgovor Komande Varaždinskog korpusa. General-major Trifunović naredio je 14. rujna 1991. da se vojarne i vojni objekti brane svim raspoloživim ljudstvom i sredstvima, vodeći napose računa o organizaciji obrane na izdvojenim objektima i karaulama, naglasivši pritom da „ne sme biti predaje ljudstva i objekata i bilo kog odstupanja od ovog naredjenja“. Starješinama nižeg ranga, kao i komandirima karaula i izdvojenih objekata, bili su zabranjeni ikakvi pregovori s hrvatskom stranom.¹⁰¹ Nadalje, naređeno je da se vojne objekte po garnizonima, a napose izdvojene objekte (skladišta, karaule i drugi objekti) koji se ne bi mogli obraniti, pripremi za rušenje i paljenje, što se trebalo izvršiti po dobivenoj dozvoli nadređenih komandi, a u slučajevima prekida veza po odluci komandira navedenih objekata.¹⁰² Garnizoni JNA u Križevcima, Dugom Selu, Bjelovaru, Koprivnici, Daruvaru i Virovitici dobili su tekst upozorenja koje su trebali dostaviti lokalnom kriznom štabu. U njemu se, uz opomenu „do sada su naš i vaš grad i njegovi stanovnici bili netaknuti“, tražilo uključi-

⁹⁸ HR-HMCDR-153, kut. JNA - varia, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-278, 9. 9. 1991; kut. 3, Izvješće, Komanda garnizona Virovitica, pov. br. 2464-27, 10. 9. 1991; Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-280, 10. 9. 1991; Najman, Posilović i Dujić, *Blokade i osvajanja vojarni*, 372, 374.

⁹⁹ Marijan, *Domovinski rat*, 76; Najman, Posilović i Dujić, *Blokade i osvajanja vojarni*, 217; „Rok 48 sati!“, *Večernji list*, 12. 9. 1991., 3.

¹⁰⁰ Brekalo, *Slatinska kronika Domovinskog rata*, 318-319.

¹⁰¹ HR-HMCDR-153, kut. 3, Naredba, Komanda 32. korpusa, str. pov. br. 43-620, 14. 9. 1991.

¹⁰² HR-HMCDR-153, kut. 3, Naredba, Komanda 32. korpusa, str. pov. br. 43-622, 15. 9. 1991.

vanje vode, struje i telefona, slobodan promet vojnih vozila, a ukoliko se to ne bi provelo, snage JNA trebale su, uz podršku stanovništva, odgovoriti na primjeren način.¹⁰³

Rano navečer 13. rujna 1991. u zoni odgovornosti virovitičkog garnizona prekinute su sve poštanske veze, uključujući i veze s karaulama i izdvojenim objektima.¹⁰⁴ Oko devet sati navečer 14. rujna, na oko 400 metara od opkoljene karaule „Nikola Miljanović“, ispaljena su dva signalna metka. Komandant slatinske vojarne poručnik Babić zatražio je pomoć od Komande 42. graničnog bataljuna za opkoljenu posadu koja više nije imala struje, vode i telefonskih veza.¹⁰⁵ Hrvatske snage pozvale su okružene graničare JNA na predaju. Uvidjevši nemogućnost uspješne obrane, a bez ikakvih naznaka pomoći, vojnici i oficiri predali su 16. rujna 1991. granične karaule i gradsku vojarnu hrvatskim snagama. Prema jednom izvoru, na karaulama u Kapincima i Noskovicima pružen je „oružani otpor“, ali bez stradalih; predao se jedan oficir i 16 vojnika. U 13 sati istog dana predala su se, „bez ijednog ispaljenog metka“, tri oficira i 38 vojnika iz gradske vojarne. Uslijedilo je artiljerijsko djelovanje srpskih pobunjenika s Papuka koji su u vremenu od 15,15 do 17 sati ispalili iz pravca Čeralija pedesetak minobacačkih granata po gradu, prozročivši znatne štete na privrednim i privatnim objektima. Armijsko glasilo *Narodna armija* u listopadu 1991. kratko je izvijestilo o slomu pograničnih postrojbi riječima: „Sedam graničnih karaula u virovitičkom bataljonu pružilo je slab otpor ustaškoj hordi.“¹⁰⁶

U vojnim objektima nađeno je oko 2000 komada pješačkog naoružanja slatinske TO, oko 250 komada oružja bataljuna i još oko 1500 komada pješačkog oružja sa streljivom. Pored toga, zarobljeno je desetak netrzajnih topova, nekoliko protuoklopnih vođenih raketa „maljutka“, dvadesetak minobacača 60 i 82 mm, desetak raznovrsnih motornih vozila, dva BOV-a, oko tisuću ručnih bombi, preko 250 različitih mina i manji broj sredstava veze. Minska sredstava bila su polivena benzinom i spremna za aktiviranje. Minobacači i protuoklopne rakete „maljutke“ nađeni su usmjereni prema važnim objektima u Podravskoj Slatini. Posade karaula veći su dio streljiva i protuoklopnog oružja bacile u rijeku Dravu.¹⁰⁷

¹⁰³ HR-HMDCDR-153, kut. 3, Upozorenje, bez broja i datuma.

¹⁰⁴ HR-HMDCDR-153, kut. 32. korpus - izvješća, Izvješće, Komanda garnizona Virovitica, pov. br. 2464-29, 13. 9. 1991.

¹⁰⁵ HR-HMCDR-153, kut. 3, Izvješće, Komanda 42. granični bataljun, str. pov. br. 499-287, 15. 9. 1991.

¹⁰⁶ HR-HDA-1745, Izvješće, Općina Podravska Slatina - centar za obavješćivanje, 16. 9. 1991.; HR-HMDCDR-18, Tihomir Stojanović, „Kako se ruši SFRJ“, *Narodna armija*, 9. 10. 1991., 25.

¹⁰⁷ Najman, Posilović i Dujić, *Blokade i osvajanja vojarni*, 372.

Uspjesi hrvatskih snaga postignuti sredinom rujna 1991. u borbama za vojarne i druge vojne objekte diljem Hrvatske primorali su vrh JNA da 19. rujna 1991. izda direktivu za napadnu operaciju koja se trebala provesti u dva koraka, počevši od 21. rujna 1991. godine. Po ovladavanju linijom Našice – Slavonski Brod trebalo je napredovati do linije Suhopolje – Okučani i biti u spremnosti za napad prema Varaždinu i Koprivnici. Zadatak 12. novosadskog korpusa JNA, pojačanog s više brigada, među kojima je bila i osječka 12. proleterska motorizirana brigada, bio je da na pravcu Osijek – Našice – Virovitica izbije na liniju Donji Miholjac – Našice i bude spreman za napredovanje prema Bjelovaru. Napadna operacija doživjela je propast, uz zastoje na više pravaca.¹⁰⁸

Zaključak

Općina Podravska Slatina predstavljala je jednu od općina na području zapadne Slavonije koje su bile jezgrom srpske pobune u tom dijelu Republike Hrvatske. Osnivanje ogranka SDS-a pogoršalo je međunacionalne odnose i dovelo do prvih incidenata kojima je pokazana otvorena netrpeljivost prema novoizabranoj hrvatskoj vlasti. Sličan stav je imala i JNA, koja je na području Podravske Slatine imala dijelove 42. graničnog bataljuna. Njegovo je sjedište bilo u Virovitici, a snage u graničnim karaulama, u općinama Đurđevac, Virovitica i Podravska Slatina, nadzirajući sa svojih sedam karaula ukupno 112 kilometara državne granice. Na području podravskoslatinske općine graničari JNA nalazili su se u gradskoj vojarni i dvjema graničnim karaulama uz rijeku Dravu – „Lazo Tihomirović-Baja“ u Noskovicima i „Nikola Miljanović“ u Kapincima. Uoči pobune i otvorenog rata na području čitave Hrvatske može se zamijetiti suradnja pojedinih pripadnika JNA s pobunjenim Srbima u vidu naoružavanja i obuke, pa tako i u podravskoslatinskoj općini. Komandant 42. gbr major Radivoje Vučković javno je tijekom 1990. godine podržavao politiku srbijanskog vodstva i održavao kontakte s članovima SDS-a u Virovitici i Podravskoj Slatini, zbog čega je bio i praćen od strane organa bezbjednosti 32. varaždinskog korpusa JNA. U proljeće 1991. major Vučković raspolagao je određenim brojem lokalnih srpskih dobrovoljaca koje je namjeravao upotrijebiti u očekivanim oružanim sukobima. Napad srpskih odmetnika doveo je početkom kolovoza do vatrenog djelovanja iz slatinske vojarne po policijskoj postaji u Podravskoj Slatini, što otvara mogućnost da se radilo o usklađenom pokušaju pobunjenika i JNA da unište tada jedinu obrambenu snagu u gradu. Naime, usporedo s višemjesečnom suradnjom 42. graničnog bataljuna i lokalnih pobunjenika vodstvo graničnog bataljuna upućivalo je prijetnje lokalnim hrvatskim vlastima, prijeteci čak i zračnim napadom na

¹⁰⁸ Marijan, „Zamisao i propast napadne operacije JNA“, 260-261.

Podravsku Slatinu. Usporedo s razvojem i širenjem zajedničke agresije JNA i srpskih pobunjenika na Republiku Hrvatsku došlo je do znatnog osipanja ljudstva u graničnim karaulama. Nakon srpskih zločina u papučkim selima Balinci, Četekovac i Čojlug hrvatske snage su već 6. rujna 1991. opkolile slatinsku gradsku vojarnu, a uskoro i granične karaule. Graničari JNA predali su hrvatskim snagama 16. rujna vojarnu bez borbe, a granične karaule gotovo bez otpora. Pad objekata JNA popraćen je artiljerijskim djelovanjem srpskih pobunjenika s Papuka.

Sve navedeno dovodi nas do zaključka da su pobunjeni podravskoslatinski Srbi, oslonjeni na svestranu podršku virovitičkog 42. graničnog bataljuna i snage 12. proleterske motorizirane brigade iz našičkog garnizona, u razdoblju prije početka otvorenog rata, na Papuku ustrojili i opremili svoje oružane sastave. Od početka kolovoza 1991. pobunjenici su preuzeli inicijativu u napadnim djelovanjima te do 5. rujna zaposjeli velik dio slatinske općine. Lokalne hrvatske snage odgovorile su na agresiju srpskih postrojbi zauzimanjem vojnih objekata, čime su preduhitrile provedbu planirane napadne operacije JNA u ovom dijelu Podravlja te značajno povećale svoje bojne sposobnosti, dok su postrojbe srpskih pobunjenika izgubile neposrednu armijsku potporu. Premda su srpske snage zauzele znatan dio općine, nisu uspjele zauzeti općinsko središte niti presjeći Podravsku magistralu, na što je nedvojbeno utjecao brzi slom graničnih postrojbi JNA.

Izvori

Neobjavljeni izvori:

HR-HMDCDR-2, Paradržavne i paravojne postrojbe na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske

HR-HMDCDR-12, Zonski štab Teritorijalne obrane Zapadna Slavonija

HR-HMDCDR-29, Zbirka političkih stranaka i pokreta u Republici Srpskoj Krajini 1990.-1995.

HR-HMDCDR-141, Bataljun za intervencije Okučani

HR-HMDCDR-153, 32. korpus Jugoslavenske narodne armije Varaždin

HR-HDA-1745, Operativni štab Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske

Objavljeni izvori:

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. Dokumenti, knjiga 5: Dokumenti vojne provenijencije „Republike Srpske Krajine“ (srpanj-prosinac 1992.), ur. Mate Rupić, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Zagreb, 2009.

Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995., Dokumenti, knjiga 12: Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (siječanj-lipanj 1994.), ur. Željka Križe Gračanin i Ivan Radoš, Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovin-

skog rata, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema, Baranje, Zagreb – Slavonski Brod, 2012.

Tisak:

Glas Slavonije (Osijek)

Narodna armija (Beograd),

Slobodna Dalmacija (Split),

Večernji list (Zagreb)

Vjesnik (Zagreb)

Literatura:

BARIĆ, Nikica. *Srpska pobuna u Hrvatskoj 1990.-1995.*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.

BAŠIĆ, Petar; MIŠKULIN, Ivica. „Ratni zločini srpskih snaga nad civilnim stanovništvom u zapadnoj Slavoniji 1991.“, u: BARAČ, Mladen; MIŠKULIN, Ivica. *Srpska pobuna u zapadnoj Slavoniji 1990.-1995.: nositelji, institucije, posljedice*, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje; Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, Slavonski Brod – Zagreb, 2012.

BREKALO, Miljenko. „Pravni aspekti imenovanja povjerenika Vlade Republike Hrvatske u općini Podravska Slatina“, *Hum: časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru* 14 (2019), br. 21

BREKALO, Miljenko. *Slatinska kronika Domovinskog rata*, Osijek: Svjetla grada; Matica Hrvatska, Ogranak u Osijeku; Matica Hrvatska, Ogranak u Slatini, 2017.

DRMIĆ, Perica. *Bili smo vojnici '91. Ratni put A-satnije ZNG-a Bjelovar*, Despot infinitus, Zagreb, 2024.

JOVANOVIĆ, Aleksandar S. *Poraz. Koreni poraza*, LDIJ, Veternik, 2001.

JURIŠIĆ, Milan P. *Slatina: srpska duša na izdisaju*, osobna naklada, Beograd-Zemun, 2006.

KNEŽEVIĆ, Domagoj. *Hrvatska demokratska zajednica od osnivanja do raskida s Jugoslavijom*, Zagreb, 2015.

MARIJAN, Davor. *Slom Titove armije: Jugoslavenska narodna armija i raspad Jugoslavije 1987.-1992.*, Golden marketing-Tehnička knjiga; Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2008.

MARIJAN, Davor. *Domovinski rat*, Zagreb: Despot infinitus; Hrvatski institut za povijest, 2016.

MARIJAN, Davor. *Hrvatska 1989.-1992. Rađanje države*, Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2017.

MARIJAN, Davor. „Zamisao i propast napadne operacija Jugoslavenske narodne armije na Hrvatsku u rujnu 1991. godine“, *Časopis za suvremenu povijest* 44/2 (2012).

- MARTINIĆ JERČIĆ, Natko. *Oslobodilačke operacije hrvatskih snaga u zapadnoj Slavoniji u jesen i zimu 1991./1992. godine*, Zagreb, 2014.
- MARTINIĆ JERČIĆ, Natko; RUŽIĆ, Slaven. *107. Vukovi s Drave*, Belišće: Tiskara i knjigovežnica SLOG, Valpovo, 2017.
- MIHANOVIĆ, Ivan. *Obrana Osijeka 1991. godine*, Zagreb, 2020.
- NAJMAN, Dražen; POSILOVIĆ, Ivan; DUJIĆ, Marija. *Blokade i osvajanja vojarni i vojnih objekata JNA u Hrvatskoj 1991.*, Udruga dragovoljaca Narodne zaštite Domovinskog rata, Zagreb, 2004.
- NIKOLIĆ, Kosta; PETROVIĆ, Vladimir. *Dokumenta Predsedništva SFRJ 1991.*, tom II (jun-jul 1991.), Beograd, 2012.
- RAGUŽ, Jakša. „Ustrojavanje i raspad Teritorijalne obrane SAO Zapadne Slavonije 1991. godine“, *Zbornik Janković 1* (2016).
- SEKULA, Janja. *Pobuna. Okupacija. Poraz. Zapadna Slavonija 1990.-1991.*, Alfa; Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2022.
- SEKULA GIBAČ, Janja; VUČUR, Ilija. „Služba unutarnjih poslova i policajci srpske nacionalnosti na pobunom zahvaćenom području u sjevernoj Dalmaciji, Lici i na Banovini 1990. godine“, *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira* 21/2 (2018).
- ŠTEFANČIĆ, Domagoj. „Rat za granicu – oslobađanje vojnih objekata na području Virovitice 15.-17. rujna 1991.“, u: Miljenko Brekalo (ur.), *Virovitica u Domovinskom ratu*. Državni arhiv Virovitica, 2018.

Internet:

Ladislav Bognar, Ratna sjećanja 1991.

<https://ladislav-bognar.net/sites/default/files/Slatina%201991%5E.pdf>

Fond za humanitarno pravo, Haški tribunal VII/27, Transkript suđenja Slobodanu Miloševiću, 7. 10. 2002. https://www.hlc-rdc.org/Transkripti/Milosevic/_Milo-sevic.html

Summary

THE 42ND BORDER BATTALION OF THE YPA AND SERBIAN REBELS IN THE PODRAVSKA SLATINA MUNICIPALITY UNTIL SEPTEMBER 1991

This paper discusses the collaboration of rebel Serbs and YPA forces at the local level in practice, using the example of the Podravska Slatina Municipality, first in the period of the Serbian rebellion and then of open war. The paper addresses a series of specific examples and draws attention to the complexity of these relations, which at times depended on the officers of the YPA, i.e. their more or less deep implication in Greater Serbian plans. However, in the end the mutual goal prevailed, which in the meantime had evolved in the plans of the YPA from the "struggle to sustain Yugoslavia" to the "struggle to expand Serbia". The squads of the 42nd border battalion from Virovitica supported the Serbian rebellion and later the aggression, which escalated in this area at the beginning of August 1991. Eventually, in spite of the support of the YPA, the rebellious Serbs from Slatina did not succeed in taking control over the Podravina Highway, which was of strategic importance for the Republic of Croatia. Instead, the Croatian local forces took over the military facilities of the area which then changed the balance of power in the north-eastern part of the western Slavonian front.

The rebellious Serbs from Podravska Slatina, dependent on the overall support of the 42nd Border Battalion and on the forces of the 12th Proletarian Mechanized Brigade from the Našice Garrison in the period before the beginning of the open war, organized and equipped their armed formations on Papuk mountain. From the beginning of August 1991, the rebels took the initiative in hostile activities and control over a great part of the Slatina Municipality on September 5. The Croatian local forces responded to the aggression of Serbian units by taking control of military facilities and in doing so prevented the execution of the attack planned by the YPA in this part of Podravlje and significantly increased their combat capability, whereas the units of the Serbian rebels lost direct military support. Event though the Serbian forces had occupied a significant part of the municipality, they were not able to take over the municipal centre or cut off the Podravina Highway, which was undoubtedly the result of the fast collapse of the YPA border units.

Key words: Yugoslav People's Army, 42nd Border Battalion, Podravska Slatina, Croatian police, Serbian aggression, military facilities

(Translated by Mica Orban Kljajić)

Kontakti:

dr. sc. Janja Sekula
Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata
Marulićev trg 21, 10000 Zagreb
email: janja.sekula@centardomovinskograta.hr

Domagoj Štefančić, prof.
Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata
Marulićev trg 21, 10000 Zagreb
email: domagoj.stefancic@centardomovinskograta.hr